

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Kring Ornavasso : från en resa

Moberg, Carl-Axel

Fornvännen 1953(48), s. 37-39

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1953_037

Ingår i: samla.raa.se

ett från 1531 med liknande innehåll finns bevarat på Riksarkivet (Registraturet 1529—31, ark 250 och 265). Alvhem, Sålända och Skogstorp är gårdar i Ale härad i omedelbart grannskap av Grölanda med Borggården.

Folke Nordström

KRING ORNAVASSO

Från en resa

Den djupt nedskurna dalgång, som Orientexpressen passerar mellan Simplontunneln och Lago Maggiore, tränger ett par mil sydöst om Domodossola samman sig till en mycket smal passage, som nästan spärras av en tvärställd bergsporre. Omedelbart söder om denna naturliga hinderlinje — som att döma av en ny minnessten tycks ha spelat en roll vid strider mellan italienska partisaner och tyskar 1944 — undersökte advokaten och politikern Enrico Bianchetti från den närbelägna byn Ornavasso under slutet av 1800-talet trehundra gravar på tvenne gravfält. De gav tillfälle att följa, hur en liten lantlig bebyggelse — tidvis med starkt tycke av militär gränspostering — gradvis romaniserades under århundradena närmast före och efter Kristi födelse. Bianchetti fick ej uppleva, hur fynden från hans grävningar kom att inta en central plats i det kronologiska system för latënetiden, som byggdes upp omkring sekelskiftet, främst av Déchelette, som här ansåg sig kunna följa övergången från mellan- till senlatënetid och tack vare de ganska talrika myntfynden datera denna övergång absolut. Många har efter Déchelette uppmärksammat dessa fynd, men mycket få författare har sett dem med egna ögon. En uppgift i nyare facklitteratur att de skulle finnas i Torino är felaktig. Fynden har förvarats och förvaras ännu av Bianchettis efterlevande med en pietet och en trohet mot utgrävarens önskan att bevara dem i hembygden, som inger respekt. Den, som besinnar, vilka öden många större kontinentala museer genomgått inte minst under det andra världskriget, måste också mena, att det på sätt och vis varit bäst som skett. Men det kan å andra sidan inte råda någon tvekan om hur det i längden — och det ganska snabbt — går med en samling järnåldersgravfynd, som förvaras utan ständig vård av konserveringskunniga fackmän. Så kan det därför inte heller förnekas, att de europeiskt viktiga fynden i Ornavasso i dag ställer italiensk kulturminnesvård inför ett ömtåligt och mångsidigt problem av en art, som vi knappast känner till i Sverige tack vare fornminneslagens bestämmelser. Beträffande dess lösning måste den utomstående nöja sig med att hoppas, att den skall kunna tillfredsställa alla berörda italienska parter och dessutom de utomitalienska arkeologerna, som vet, att jämbördiga fynd av Ornavasso-gravarnas art ej kommit i dagen sedan Bianchettis grävningar.

Genom ett anslag från Humanistiska fonden fick förf. tillfälle att

under sommaren 1951 studera fynden i Ornavasso och jämförelsematerial annorstädes i Norditalien samt i Schweiz och Frankrike. Denna studieresa blev fylld av positiva intryck, till vilka man gärna vill räkna inte enbart de arkeologiska lärdomarna, utan också den ganska fascinerande bekantskapen med det lilla Ornavasso och dess hjälpsamma invånare. Det är ännu för tidigt att yttra sig bestämt om sådana resultat, som måste kontrolleras genom förnyad bearbetning av ett rikt material av anteckningar. Så mycket kan i alla fall sägas redan nu, att de farhågor beträffande fyndens tillförlitlighet, som man möjligen kunde ha kvar efter ett studium av publikationen, i största utsträckning visade sig obefogade. Den självlärd Bianchetti har otvivelaktigt grävt fram och ordnat sina fynd bättre än många samtida yrkesarkeologer. Det är därför också möjligt att konstatera, att den av Déchelette skisserade bilden av fyndplatsens historia under förromersk tid måste rättas till i flera avseenden. Men även om Déchelette t. ex. delvis överskattat de äldsta fyndens ålder, fortsätter komplexet att vara av största betydelse för uppfattningen av latenetidens senare delar.

En lucka i Bianchettis grävning — som måste avbrytas intill ett kapell — har för ett tiotal år sedan kunnat i huvudsak fyllas genom en undersökning från överintendenturen för Piemonte. Genom tillmötesgående av prof. Carlo Carducci hade jag tillfälle att i Torino bese de då ännu ej publicerade fynden härifrån, vilka bestyrker den utsago, som Bianchetti-fynden lämnat.

Också i andra avseenden kan Bianchettis fynd numera förstås bättre, nämligen genom de jämförbara fynd, som kommit fram i närliggande områden. Redan under 1800-talet var intressanta sådana kända från den schweiziska kantonen Ticino, inte minst från det väldiga gravfältet vid Giubiasco (mest i Schweizerisches Landesmuseum i Zürich, där f. ö. besläktade fynd från Cerinascas d'Arbedo av Emil Vogt underkastats en bearbetning, som givit resultat av största betydelse för järnålderskronologien). De schweiziska fynden kan sedan några år bättre än förut bindas samman med dem från Ornavasso. Förtjänsten härav tillkommer inte minst den vitale och entusiastiske »landsantikvariern» i Locarno, Aldo Crivelli, genom hans skickliga undersökning vid Solduno. Om Crivelli får hållas — och jag förstår inte, vem som skulle kunna hindra honom — kommer det sydligaste Schweiz att mer och mer kunna göra anspråk på fornforskarnas uppmärksamhet. Dessa fynd förtjänar också att beaktas mera, i stället för att, som det ofta sker ännu, avfärdas med den enligt min övertygelse ganska missvisande glosan »retarderade fenomen i en isolerad alpdal». Vad man särskilt gärna skulle vilja önska Crivelli är möjligheter att på ett modernt och tillfredsställande sätt exponera de delvis ytterst märkliga fynd, som under ovärdiga förhållanden förvaras i kantonens huvudstad, Bellinzona — t. ex. den jättelika gjutardepå på bronsskrot från hallstattid, som påträffats vid Arbedo.

Detta är inte platsen för en detaljerad redogörelse för vad som finns

i de talrika stora och små italienska museerna i områdena vid Lago Maggiore — ofta påfallande viktiga fynd just i de små. Men man vill inte förbigå en sådan medelstor samling som den i Varese. Här har Mario Bertolone med stöd av förstående stadsmyndigheter skapat ett väluppställt, väldokumenterat och levande museum, där en skandinavisk museiman utan svårighet kan känna sig hemmastadd — även i egenskap av museilektor. Det var inte så i alla de museer, som besöktes på resan. — Bertolones kommande nypublikation av Ornavassofynden emotser man med stora förväntningar.

Om jag hade kunnat, skulle jag gärna ha velat förmedla något av det intryck det gör, att intill snöfält 2 400 meter över havet återfinna samma barbariska mynt, vars datering grundar sig bland annat på Ornavassogravar. På få ställen är nämligen just dessa mynt så väl representerade som i samlingen uppe i passet vid Stora Sankt Bernhard — en samling, som till större delen härrör från den antika tempelanläggning, vars efterträdare på sätt och vis kan sägas vara augustinernas hospits, där kaniken Pellouchoud vårdar det märkliga numismatiska materialet.

Från detta pass har vägen lett mot nordväst, där föremålsformer från Ornavasso delvis — om ock ej så mycket, som Déchelette menade — återkommer i den mellan- och västeuropeiska kultur, som fått sitt namn av det till sin art och numera också till sin tidställning en smula gåtfulla flodfyndet från La Tène nära Neuchatel. Detta fynd och dess bekanta motstycke vid Chalon-sur-Saône har en säregen sammansättning, som får en nordeuropeisk betraktare att erinra sig medeltida och senare fynd från hamnar, t. ex. i Kalmar. Är möjligen »tullstationerna», »gränsposteringarna» vid La Tène och Chalon-sur-Saône i första hand att tolka som hamnfynd med föremål, som tappats och kastats i vattnet eller följt förlista fartyg till botten?

Carl-Axel Moberg

SVENSKA FORNMINNESFÖRENINGEN 1952

Svenska fornminnesföreningen har under året anordnat fyra sammanträden med föredrag samt den sedvanliga vårexkursionen. Därjämte avhölls den 26 mars ett extra sammanträde, varvid enbart företogs val av styrelse, revisorer och hedersledamöter, eftersom denna del av årsmötets program av vissa skäl ajournerats. Styrelsen har sammanträtt fem gånger: den 26 mars, 1 april och 5 november 1952, 25 februari och 13 mars 1953. Medlemsantalet har under åren varit 377, därav 12 hedersledamöter och 20 ständiga medlemmar.

Utöver ordinarie föreningsförhandlingar beslöts på årsmötet den 3 mars att en ändring skulle företagas av stadgarnas § 2. På styrelsens förslag erhöll dess första del följande lydelse: